

TALABALAR KREATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR

Urinova Sabina Shuxrat qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

“Musiqiy ta’limi” kafedrası o‘qituvchisi

Email: sabinaurinova26@gmail.com

Tel: +998 99 331 33 35

<https://orcid.org/0000-0003-0813-3820>

Annotatsiya. *Mazkur maqolada musiqiy ta’lim yo‘nalishida ta’lim olayotgan talabalar kreativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari haqida so‘z boradi. Yapon ta’lim tizimida qonunlar, AQSh tajribasida yetuk shaxsga xos fazilatlar, ingliz va fransuz ta’limida ijodkorlik ahamiyati, nemis tajribasida talabalardagi ijodkorlik g‘oyalari tahlillari keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *ta’lim, tarbiya, pedagogika, musiqa, madaniyat, fazilat, standart, kreativlik, ijodkorlik.*

Jahonda xalqaro ta’lim standarti tasnifi (XTST) talablariga mos keladigan oliy ta’lim tizimini yaratish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Ta’lim jarayonida bo‘lajak mutaxassislarda rivojlantirilishi lozim bo‘lgan kreativ ko‘nikmalarga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. Masalan, Yaponiyaning “Ta’lim to‘g‘risidagi fundamental Qonuni”² da ta’lim muassasalariga tinchlik va insoniylik ideallariga amal qiluvchi millatni shakllantirish missiyasi yuklatilgan. Ta’lim muassasalari uchun ishlab chiqilgan “Ideal yapon yigit-qizining fazilatlarini” deb nomlangan hujjatda yapon yoshlarida 16 ta fazilatni shakllantirish vazifasi belgilab berilgan. 16 fazilat 4 guruhga bo‘lingan. Bular:

1) shaxsiy sifatlar: erkinlik, individuallik, mustaqillik, o‘z xohish-istaklarini boshqarish, piyetet (ehtimom) tuyg‘usiga egalik;

2) oila boshlig‘iga xos sifatlar: o‘z uyini mehr -muhabbat, halovat va tarbiya maskaniga aylantira olish;

3) ijtimoiy sifatlar: o‘z ishiga sadoqat, jamiyat farovonligiga hissa qo‘shish, ijodkorlik, milliy (ijtimoiy) qadriyatlarni hurmat qilish;

4) fuqarolik sifatleri: Vatanga sodiq bo‘lish, davlat ramzlarini qadrlash, ijtimoiy faollik, eng yaxshi milliy fazilatlar sohibi bo‘lish.

AQSHning “Amerika–2000: ta’limni rivojlantirish strategiyasi (1991)” dasturida yetuk shaxsga xos fazilatlar sifatida rostgo‘ylik, sobitqadamlik, to‘g‘rilik (xolislik) va shaxsiy mas’uliyatga ustuvorlik berilgan. Shuningdek, yosh amerikaliklarda jasurlik, fidoyilik, barqarorlik, qat’iylik, tirishqoqlik, hamdardlik, bag‘rikenglik singari 60 ta asosiy fazilat

² Железняк О.Н. О принятии в Японии нового основного Закона об образовании – Владивосток: Изд-во института Дальнего Востока РАН, 2009. – 240 с.

shakllantirilishi ko'zda tutilgan. Amerikalik pedagoglar ta'limiy ishlarning asosiy vazifalari qatoriga mustaqil bilim olish ko'nikmalarini ham qo'shishadi. Shakllantirilgan amaliy ko'nikmalar kelajakda jamiyat hayoti va siyosiy jarayonlarga samarali va mas'uliyatli ta'sir o'tkazish uchun talab etiladi. Shuning uchun bu ko'nikmalar ta'lim oluvchi shaxsi shakllanishining dastlabki bosqichlaridanoq o'rgatib borilishi va ta'limning barcha bosqichlarida davom etishi lozim. AQSH o'quv muassasalarida qabul qilingan tarbiyaviy ish shakllari suhbatdoshni diqqat bilan eshitib, uning fikr va g'oyalarini do'stona va tanqidiy tinglash, nizolarni hal qilish, murosaga kelib, o'zaro murosaga erishishga o'rgatadi. Bu vaziyatda tyutorlar elektron resurslardan hamda o'zlarining shaxsiy aloqalari orqali ijtimoiy so'rovlar o'tkazib borishadi. Shu tariqa talaba-yoshlar o'z mamlakatlaridagi islohotlarda faol ishtirok etishga o'rgatib boriladi.

Buyuk Britaniya tarbiyaviy doktrinasida har bir insonda individual yo'nalgan shaxslilik sifatleri bo'lishi shart hisoblanadi. Shu sababli o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyatli bo'lish, o'zi va o'zgalari istiqboli haqida qayg'urish, o'z harakatlarining o'zgalarga qanday ta'sir etishi haqida o'ylash, avval o'ylab, keyin qaror qabul qilish, o'z nuqtai nazarini himoya qilish kabi sifatlarga alohida e'tibor qaratiladi.

Ta'lim sohasidagi islohotlarning uzoq tarixi va akademik mukammallikka intilishi bilan Fransiya ta'lim tizimi o'rganishga o'ziga xos va yaxlit yondashuvni taklif qilish uchun shuhrat qozondi. Uning ikki tillilik, tanqidiy fikrlash, kreativlik, madaniy immersiya va akademik qat'iylikka e'tibor qaratilishi o'z farzandlari uchun har tomonlama barkamol ta'lim olishni qadrlaydigan ko'plab ota-onalarni jalb qildi. Fransuz ta'lim tizimi uch bosqichga bo'linadi: boshlang'ich ta'lim (école), o'rta ta'lim (kollej va litsey) va oliy ta'lim (université). Fransuz tizimining asosiy diqqatga sazovor joylaridan biri uning ta'limga o'ziga xos yondashuvi bo'lib, u tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini ta'kidlaydi.

Fransuz ta'lim dasturi tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalariga urg'u berish bilan mashhur. O'quvchilarning mustaqil fikrlashlari va o'z g'oyalarini rivojlantirishlari ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida foydali bo'ladi. Fransuz ta'limi bu ko'nikmalarni rivojlantirishga, o'quvchilarni taxminlarga savol berishga va ma'lumotlarni tahlil qilishga undashga urg'u beradi. Bu mahorat to'plami har qanday sohada bebahodir, chunki u o'quvchilarga ongli qarorlar qabul qilish va murakkab muammolarni hal qilishda yordam beradi. Bundan tashqari, fransuz ta'lim tizimi o'quvchilarning tasavvurlarini rivojlantirishga va o'rganishga bo'lgan muhabbatini oshirishga yordam beradigan kreativlikka urg'u beradi. Guruh loyihalari va munozaralar orqali hamkorlik rag'batlantiriladi, bu esa o'quvchilarga bir-biridan o'rganish va shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish imkonini beradi. Fransuz ta'limi ijodkorlikni rag'batlantiradi, o'quvchilarga o'z g'oyalarini rivojlantirish va tasavvurlarini kashf qilish imkonini beradi. Hamkorlik va kreativlikka urg'u berish o'quvchilar o'zaro muloqot qilishlari, fikr almashishlari, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin bo'lgan dinamik ta'lim muhitini yaratishga yordam beradi. Bundan tashqari, Fransiya ta'lim tizimi talabalarga kutubxonalar, muzeylar, san'at galereyalari va madaniy sayohatlar kabi turli

manbalardan foydalanish imkoniyatini beradi, bu esa ularga o'z g'oyalarini yanada o'rganish va rivojlantirishga yordam beradi.

Nemis ta'lim modeli bolalarda mustaqillikni rivojlantirishga e'tibor beradi, tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi, o'z ta'lim jarayoniga ega bo'lgan bolalarni qo'llab-quvvatlaydi va ijodiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga urg'u beradi. Nemis maktablarining yana bir o'ziga xos xususiyati shundaki, o'quvchilar sinflar o'tishi bilan bir xil guruhlarda qolishadi. Sinfdagi bir guruh talabalar keyingi yillarda birga bo'lishadi.

Yevropa ta'lim maskanlarida kreativlik bo'yicha so'rovnoma olinib, ushbu hisobot o'qituvchilarning o'rganish uchun kreativlik haqidagi tasavvurlarini va ularning o'z ta'lim amaliyotlarida aks ettirishlarini o'rganadi. O'qituvchilarning fikri 32 ta davlatdan va turli maktab darajalarida ma'lumotlar to'plangan onlayn so'rov orqali aniqlangan. Bu jami 7659 ta javobni tashkil etadi. Deyarli barcha so'rovda qatnashgan o'qituvchilar kreativlik haqida keng qamrovli nuqtai nazarga ega: 98% kreativlikni bilimning barcha sohalarida qo'llash mumkin, 96% esa kreativlikni har bir maktab fanida qo'llash mumkin, deb hisoblaydi. Ushbu so'rovda o'nta o'qituvchidan deyarli to'qqiz nafari kreativlikka demokratik nuqtai nazarni qo'llab-quvvatlaydi, bu har bir kishi kreativ bo'lishi mumkinligini anglatadi (88%). O'qituvchilarning ta'limdagi kreativlik haqidagi fikrlari ularning amaliyotiga qaraganda ancha kuchli. O'qituvchilar kreativlik bilan bog'liq ko'plab ko'nikmalarni rivojlantirishga da'vo qilishsa-da, an'anaviy o'qitish, baholash usullari va resurslari hali ham ustunlik qiladi. So'rovda qatnashgan o'qituvchilarning aksariyati texnologiya o'qitishni yaxshilaganini (85%) va AKT ijodkorlikni oshirishda (91%) foydalanish mumkinligini ta'kidlamoqda.

Internet o'qituvchilarning darslarida foydalanish uchun o'z bilimlarini yangilash (90%), tarqatma materiallar va materiallarni tayyorlash (89%) va o'quv materiallarini izlash (87%) uchun muhim vositaga aylandi. O'qituvchilarning faqat yarmi (53%) o'z talabalariga o'rganish uchun keng ko'lamli texnologiyalardan (videolar, mobil telefonlar, kameralar, o'quv dasturlari va boshqalar) foydalanishga ruxsat berishlarini da'vo qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniyat va san't sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-112-sonli prezident qarori. 02.02.2022.
2. Абдуллина О.А. Профессионально-практическая подготовка учителя: некоторые предпосылки моделирования /Материалы научно-практической конференции "Педагогическое образование для XXI века"; Под ред. В.А.Сластенина. М.: МИП "№6 Магистр", 1994.
3. Asqarova M.O'. Xayitboyev M. Nishonov M.S. Pedagogika. "Talqin". Toshkent. 2008-yil.
4. Axrorova M.M. (2024) "Musiqqa o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasi rivojida axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining o'рни va ahamiyati". Ilmiy axborotnomasi.

Scientific Journal. №6/1 (148) ISSN:2181-1296. UDK:78:681.14.153-158.
www.axborotnoma.uz

5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. М.: Просвещение, 1968.
6. Guilford J.P. Creativity // American Psychologist. – 1950. – № 5
7. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности // Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2011.
8. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т. М.: Прогресс, 1983–1986
9. Маркова А.К. Психология профессионализма. М., 1996.
10. Mavlonova R, Abdurahimova R. Pedagogik mahorat. Fan va texnologiya nashriyoti. T., 2009-yil.
11. Сластенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластенин, Л.С. Подымова. – М.: НЧП «Издательство Магистр», 1997.
12. Urinova S.Sh. Music theoretical sciences in developing creativity of future music teachers. International bulletin of medical sciences and clinical research. UIF = 8.2 | SJIF = 5.94 13.04.2023